הני מילי היכא דהרגו דרך עלייה [א]שלא ניתנה שגגתו לכפרה אבל הרגו דרך ירידה דניתנה שגגתו לכפרה אימא נישקול ממונא מיניה וניפטריה קמ"ל א"ל רבא הא מדתנא דבי חזקיה נפקא [א]דתנא דבי חזקיה [1]מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לא חלקת בו בין שוגג למזיד בין מתכוין לשאין מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג למזיד [ב]בין מתכוין לשאין מתכוין בין דרך ירידה לדרך עליה לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון אלא אמר רמי בר חמא איצטריך ס"ד אמינא ה"מ היכא דסימא את עינו והרגו בה אבל היכא דסימא את עינו והרגו בדבר אחר אימא נישקול ממונא מיניה א"ל רבא הא נמי מאידך תנא דבי חזקיה נפקא [ג]דתנא דבי חזקיה [2]עין תחת עין [ב]ולא עין ונפש תחת עין אלא אמר רב אשי איצטריך ס"ד אמינא הואיל וחידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטיל משלם קמ"ל ולרבה דאמר [ג]חידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטיל משלם האי [3]כל חרם מאי עביד ליה סבר לה כתנא קמא דר' חנניא בן עקביא: **מתני'** נערה שנתארסה ונתגרשה רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס ר"ע אומר [ד][ג]יש לה קנס וקנסה לעצמה: **גמ'** מ"ט דר' יוסי הגלילי אמר קרא [4]אשר לא אורשה הא אורסה אין לה קנס ור"ע אשר לא אורשה לאביה הא אורסה לעצמה אלא מעתה נערה ולא בוגרת ה"נ דלעצמה בתולה ולא בעולה ה"נ דלעצמה אלא לגמרי הכא נמי לגמרי אמר לך ר"ע האי לא אורשה מיבעי ליה לכדתניא אשר לא אורשה פרט לנערה שנתארסה ונתגרשה שאין לה קנס דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר יש לה קנס וקנסה לאביה והדין נותן הואיל ואביה זכאי בכסף קידושיה ואביה זכאי בכסף קנסה [ד]מה כסף קידושיה אע"פ שנתארסה ונתגרשה לאביה אף כסף קנסה אע"פ שנתארסה ונתגרשה לאביה א"כ מה ת"ל אשר לא אורשה מופנה להקיש לו ולדון הימנו ג"ש נאמר כאן אשר לא אורשה ונאמר להלן [5]אשר לא אורשה מה כאן נ' אף להלן נ' ומה להלן שקלים אף כאן שקלים ור"ע מאי חזית דאשר לא אורשה לג"ש ובתולה למעוטי בעולה
אימא

הני מילי. דלא תקחו כופר לפטור רוצח מזיד מקטלא: **היכא דהרגו.** במזיד דרך עלייה בהנפת ידו הכהו מאחריו דכוותה בשוגג לא ניתן לכפרת גלות כדכתיב[ה] ויפל דרך נפילה: **מדתנא דבי חזקיה נפקא.** שאין חילוק בין דרך עלייה לדרך ירידה: **לחייבו ממון.** והוא הדין לפדותו. ולא יהיה אסון[ו] מיהא איצטריך דאי מהיקישא הוה אמינא אדרבה לאידך גיסא מה מכה בהמה לעולם ישלם אף מכה אדם ישלם והשתא דנפקא לן פטור תשלומין למזיד מלא יהיה אסון על כרחך היקישא לפטור שוגג דרך עלייה: הכי גרסינן **אלא אמר רמי בר חמא כו'.** איצטריך חד[ז] מהני קראי לאשמועינן דלא ליעביד ביה תרתי ואף על גב דנפקא לן מולא יהיה אסון: **הני מילי.** דלא ענשינן ליה בתרתי היכא דסימא את עינו והרגו בה באותה מכה ומת: **בדבר אחר.** במכה אחרת ובבת אחת: **אימא.** ניענשיה דמי עין ומיתה בשביל ההריגה: **הא.** דסימא עינו והרגו בה: **מאידך דבי חזקיה נפקא.** דלא תיענשיה: **ולא עין ונפש תחת עין.** מיניה קיימא לן בהחובל[ח] דעין תחת עין לאו ממש דאי אמרת ממש דלמא בהדי דסמינן לעיניה מיית והוה ליה עין ונפש תחת עין. מיהו שמעינן מינה דלא תעביד ביה תרתי לא שנא מת באותה מכה לא שנא לא מת: **סלקא דעתך אמינא חידוש הוא שחידשה תורה.** בכל תשלומי קנס שאינו דין אלא גזרת מלך בעלמא וכיון דחידוש הוא וגזירת חוק אימא אע"ג דאיכא בהדיה מיתה לשלם: **קמ"ל** חד מהנך קראי יתירא שאינו ענין לממון תניהו ענין לקנס: **כתנא קמא.** ודריש ליה באומר ערכו של יוצא ליהרג עלי: **מתני' שנתארסה ונתגרשה.** דאילו ארוסה שלא נתגרשה חייב מיתה ואין שם קנס: **אין לה קנס.** טעמא מפרש בגמרא. ורישא דקתני אשת אחיו ואשת אחי אביו דנתארסה ונתגרשה עסקינן וקתני יש להן קנס ר' עקיבא היא: **גמ' אלא מעתה.** לר' עקיבא הא דכתיב[ט] נערה למעוטי בוגרת ובתולה למעוטי בעולה: **הכי נמי.** דלא ממעט לגמרי ותדרוש נערה לאביה הא בוגרת לעצמה הא לא אשכחן דאישתמיט תנא ומתני בוגרת יש לה קנס ונימא רבי עקיבא היא: **וקנסה לאביה.** ולקמן [ע"ב] מקשינן דר"ע אדר"ע: **הואיל ואביה זכאי בכסף קידושיה.** שלו הוא בנערותה ולקמן יליף לה בפרק נערה שנתפתתה (דף מו:): **מה כסף קידושיה אף על פי שנתארסה ונתגרשה.** מאחר כשחוזרת ומתקדשת בתוך נערות: **לאביה הוי.** דהא כל קידושי נערות ילפינן לאביה דגבי קידושין לא כתיב מיעוטא דאשר לא אורסה כי הכא: **נאמר כאן.** באונס: **להלן.** במפתה: **מה להלן.** במפתה שקלים דכתיב [שמות כב] ישקול:
אימא

הני מילי היכא דהרגו דרך עלייה דלא ניתן שגגתו לכפרה. פירוש לכפרה בידי אדם אע"ג דדרך עלייה קיל טפי מדרך ירידה כדמוכח בפרק אלו הן הגולין (מכות דף ט. ושם) גבי גר תושב גולה ע"י גר תושב וכל חומרי דשמעתין לא תלי אלא במה שלא ניתן לכפרה דאינו מקפיד הש"ס במה שסקילה ושריפה חמורין מהרג וחנק: **אבל סימא את עינו והרגו בדבר אחר אימא נשקול מיניה ממונא ונקטליה.** כך גרס ר"ח דמלא יהיה אסון לא נפקא לן אלא סימא את עינו והרגו בה כי התם שבהכאה אחת הרג את האשה וגם הולדות אבל סימא את עינו והרגו בדבר אחר בבת אחת לא [י]להכי איצטריך כל חרם למיפטריה קשה לרשב"א דהא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה לא דריש קרא להכי דלא נשקול מיניה ממונא ונקטליה אלא שלא יתן ממון ונפטריה ושמא אילו לא נאמר קאמר כדאשכחן ריש פרק נגמר הדין (סנהדרין דף מג. ושם) ובכמה דוכתי ולרשב"א נראה דהכא מסיק אליבא דתנא דבי חזקיה אבל לרבי ישמעאל ודאי לית ליה הא דתנא דבי חזקיה והא דאמר בריש הנחנקין (שם דף פד: ושם) הניחא למאן דאית ליה דתנא דבי חזקיה אלא למאן דלית ליה היקישא למה לי תנא דלית ליה דבי חזקיה היינו רבי ישמעאל ובסמוך דקאמר ולרבה דאמר חידוש הוא שחידשה תורה בקנס כו' סבר לה כת"ק דר' חנניא בן עקביא הוה מצי למימר ס"ל כרבי ישמעאל: **הא נמי מאידך תנא דבי חזקיה נפקא.** לאו מההיא דרשה גופה קאמר דנפקא לן דהא ההיא דרשה לא שייכא כלל לסימא את עינו והרגו בדבר אחר אלא הכי דייק דכי היכי דדרשי' ולא עין ונפש תחת עין ה"נ דרשינן נפש תחת נפש ולא עין ונפש תחת נפש וסימא את עינו והרגו בד"א לא חשיב עין ונפש אלא נפש גריד' דמה שסימא את עינו בשעת הריגה לא חשיב כלום דבלאו הכי היה מת אלא שהמיתו בצער מרובה וא"ת [י]הא מילתא נמי מתנא דבי חזקיה דלעיל נפקא דמה מכה בהמה לא חלקת בין סימא את עינה והרגה בה להורגה בד"א כו' וי"ל דמכה אדם ומכה בהמה משמע ליה בהכאה אחת וא"ת סימא את עינו והרגו בד"א תיפוק ליה דפטור מדמי עין אפי' לא הרג דבשעה שסימא את עינו היה רודף וניתן להצילו בנפשו וי"ל דמיירי בשיכול להצילו באחד מאיבריו שלא ניתן להצילו בנפשו: **אמר רב אשי איצטריך כו'.** תימה דמשמע דאם הרגו וקרע שיראין דידיה דמחייב דליכא למיפטריה לא מקרא דלא יהיה אסון ולא מקרא דנפש תחת נפש דהא הוי ממון ונפש תחת ממון ונפש ולעיל (דף ל:) פטר [ט]אביי זר שאכל תרומה משלו וקרע שיראין של חבירו וי"ל דלפי האמת נפקי כולהו מתנא דבי חזקיה וה"פ והא נמי מאידך תנא דבי חזקיה נפקא כלומר ע"כ לא איצטריך כל חרם להכי אלא כולה נפקא לן מתנא דבי חזקיה דפטור דאי הוה צריך קרא למפטריה בלא כל חרם הוה פטרינן ליה מאידך תנא דבי חזקיה וא"ת וליטני דאיצטריך כל חרם להרג חבירו וקרע שיראין וי"ל דכל חרם לא יפדה משמע ליה בממון שבא על ידי אותה חבלה שהמיתה באה על ידה: **סלקא דעתך אמינא חידוש הוא קמ"ל.** אע"ג דבמתני' מייתי קרא דלא יהיה אסון והכא מפיק קנס מכל חרם היינו משום דכייל מתניתין כל חייבי מיתות דקתני וכל המתחייב בנפשו כו' אי נמי מתניתין אתיא כתנא קמא דרבי חנניא בן עקביא:
אימא

עין משפט נר מצוה

סד א מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הל' יג סמג עשין עה:

סה ב מיי' פ"א מהל' חובל הלכה ב ג ד סמג עשין ע:

סו ג מיי' פ"ב מהל' נערה הל' טז סמג עשין נד טור אה"ע סימן קעז:

סז ד מיי' פ"ג מהל' אישות הל' יא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף א:

מוסף רש"י

מכה אדם ומכה בהמה. לכך הוקשו בהאי קרא, מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת, ומשמע בבהמה חייב ממון ובאדם פטור מממון, דכתיב בהמה ישלמנה ולא אדם, והקיש לך הכתוב פטור תשלומין של אדם לחיוב תשלומין של בהמה (סנהדרין עט: וכעי"ז לעיל לה.) דמה מכה בהמה לעולם משלם ואפילו בשוגג כדאמרינן אדם מועד לעולם, אף מכה אדם דפטריה קרא מתשלומין, דכתיב יומת, לעולם פטור ואפילו בשוגג הואיל ובמזיד שייכא מיתה (ב"ק לה.). **לשאין מתכוין.** אין בו חיוב מיתה באדם (לעיל לה.). **לדרך עליה.** שהכהו בהגבהת ידו או שחתכו בחרבו מלמטה למעלה (לעיל לה.) או: שהרגו כלאחר יד בהרימו הגרזן (ב"ק לה.) **דרך עליה** לא שייך למתני גבי בהמה, אלא משום דבאדם אשכחן ביה חילוק בהורג בשוגג דרך ירידה חייב גלות אבל דרך עליה בהרימו את ידו פטור מגלות דכתיב (במדבר לה) ויפל עליו וימות, דרך נפילה בעינן (סנהדרין עט: וכעי"ז לעיל לה.). **לפוטרו ממון.** כלומר לא חילקת בו שום צד להיפטר מן התשלומין, אלא בכל צדדין הוא דמחייב דרבינן כל מזיקין בב"ק (כו:) מפצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון, ומכה בהמה נזק הוא (סנהדרין עט:). **אף מכה אדם.** אין דין פטור תשלומין הכתוב בו חלוק לשום צד שיתחייב ממון, אלא כל שעה פטור מממון, בין בשוגג ואין נתכוין דפטור ממיתה, בין במזיד ונתכוין דחייב מיתה (שם). **חידוש הוא שחידשה תורה בקנס.** כל משפט קנס חידוש הוא, הלכך אע"ג דמיקטיל נמי לא מיפטר מיניה (לעיל לד:).

מסורת הש"ס

א) לעיל לה. ב"ק לה. סנהדרין עט: פד:, ב) ב"ק פד., ג) [לעיל לד: לה:], ד) [לקמן מ.], ה) [במדבר לה], ו) [שמות כא], ז) בס"א: ליתא חד ונוסף אך הקשיא, ח) [ב"ק פד.], ט) [דברים כב], י) [וליכא למימר דהכא לא קאי אקרא דכל חרם אלא אקרא דלא תקחו כופר דהא אמרי' בסמוך ולרבה דאמר חידוש כו'. ת"י], כ) [ולפי האמת אע"ג דמלא יהיה אסון נפקי כולהו מדתנא דבי חזקיה איצטריך עין תחת עין לכדדרשינן ולא עין ונפש תחת עין אבל לא עין ונפש תחת נפש דלא איצטריך למדרשי' ולאו קרא יתירא הוא אלא מפשטיה דקרא קדריש וליכא למימר דלישתוק מלא יהיה אסון ומנפש תחת נפש נפיק כולהו מכח הקישא דתנא דבי חזקיה דאכתי לא שמעי' מיניה ממון אחר בהדי מיתה דסימא את עינו והרגו בדבר אחר לא חשיב ממון ונפש אלא נפש גרידא כדמוכח בפנים להכי איצטריך לא יהיה אסון ומהשתא שמעי' מינה אפי' הרג וקרע שיראין מהקישא דתנא דבי חזקיה. ת"י], ל) [נ"ל רב אשי].

תורה אור השלם

1. וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת: ויקרא כד כא
2. עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רָגֶל: שמות כא כד
3. כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה מוֹת יוּמָת: ויקרא כז כט
4. כִּי יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָ בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצָאוּ: דברים כב כח
5. וְכִי יְפַתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ מָהֹר יִמְהָרֶנָּה לּוֹ לְאִשָּׁה: שמות כב טו

גליון הש"ס

גמ' בין מתכוין לשאין מתכוין. עיין לקמן מ ע"א תוד"ה אחד כלרכה:

תוספות רי"ד

מתני' נערה שנתארסה ונתגרשה ר"י הגלילי אומר אין לה קנס ר"ע אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה. מ"ט דר' יוסי אמר קרא אשר לא אורסה הא אורסה אין לה קנס ור"ע אומר אשר לא אורסה לאביה הא אורסה לעצמה. וקי"ל הלכה כר"ע מחבירו. ומתני' דתני הבא על בתו אין לה קנס מפני שמתחייב בנפשו כר"ע אתיא. דהיכי דמי שיתחייב בבתו השתא אילו בא עליה אחר שקיל איהו קנס. השתא שבא עליה הוא לא כ"ש ובלא מיתה נמי פשיטא דלא משלם קנס. אלא ודאי מתני' בבתו נערה שנתארסה ונתגרשה עסקינן שקנסה לעצמה כר"ע ומפני שנתחייב בנפשו פטור ותדע דסתם מתני' כר"ע אתיא דהא אשת אחיו ואשת אחי אביו דתנן לעיל יש לה קנס לא אתיא אלא כר"ע דבע"כ גירשה או נתאלמנה שאל"כ הו"ל א"א ויש בהן מיתת ב"ד:

עין משפט נר מצוה

סח א מיי' פ"א מהל' נערה הלכה טו סמג עשין נד טור אה"ע סימן קעז:

תוספות רי"ד

אמר אביי בא עליה ומתה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה ולא לאבי מתה. פי' כגון שלא הספיק האב להעמידו בדין עד שמתה. אבל אם עמד עמו בדין ונתחייב לו אע"פ שמתה [אח"כ] נותן לאביה:

גמרא

אימא בתולה לגזירה שוה ואשר לא אורסה פרט לנערה שנתארסה ונתגרשה מסתברא אשר לא אורסה לגזירה שוה שהרי אני קורא בה נערה בתולה אדרבה בתולה לגזירה שוה שהרי אני קורא בה אשר לא אורסה מסתברא [א]הא אישתני גופה והא לא אישתני גופה ורבי יוסי הגלילי האי סברא מנא ליה נפקא ליה [ג]מדתניא [1]כסף ישקול כמוהר הבתולות שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה קשיא דר"ע אדר' עקיבא תרי תנאי ואליבא דר"ע בשלמא ר"ע דמתני' לא אתיא ג"ש ומפקא ליה לקרא מפשטיה לגמרי אלא לר"ע דברייתא אתיא גזירה שוה ומפקא מפשטיה לגמרי אמר רב נחמן בר יצחק קרי ביה אשר לא ארוסה ארוסה בת סקילה היא ס"ד אמינא הואיל וחידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטיל משלם ולרבה דאמר [ג]חידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטיל משלם מאי איכא למימר סבר לה כרבי עקיבא דמתניתין תנו רבנן קנסה למי לאביה ויש אומרים לעצמה אמאי אמר רב חסדא הכא בנערה שנתארסה ונתגרשה עסקינן וקמיפלגי בפלוגתא דר"ע דמתניתין ורבי עקיבא דברייתא [ז]אמר אביי [א]בא עליה ומתה פטור שנאמר [2]ונתן לאבי הנערה ולא לאבי מתה מלתא דפשיטא ליה לאביי מיבעיא ליה לרבא דבעי רבא יש בגר בקבר או אין בגר בקבר יש בגר בקבר ודבנה הוי או דלמא אין בגר בקבר ודאביה הוי ומי

רש"י

אימא בתולה לגזירה שוה. ולאו למעוטי בעולה ויהא קנס לבעולה: מסתברא אשר לא אורסה לגזירה שוה. ואפי' אורסה אית לה קנס: שהרי אני קורא בה נערה בתולה. אע"פ שנתארסה ונתגרשה דהא נערה בתולה היא כדכתיב קרא[ה] אבל בעולה שאין אני קורא בה נערה בתולה אין לה קנס: אדרבה בתולה לגזירה שוה. ולאו למעוטי בעולה בזנות אלא יש לה קנס לבעולה בזנות שהרי אני קורא אותה נערה אשר לא אורסה[ו]: מסתברא. ארוסה יש לה קנס ובעולה אין לה: דהא אישתני גופה. ופגמה אין רב כל כך: והא. דנתארסה ונתגרשה לא נשתנה גופה: הא סברא. דחמשים כסף דאונס שקלים הן וכסף ישקול דמפתה יהו חמשים: כמוהר הבתולות. מנין המפורש אצל אונס דהיינו חמשים: ומוהר הבתולות. יהיו שקלים: כזה. שכתוב בו ישקול: קשיא דרבי עקיבא. דברייתא דאמר קנסה לאביה: אדרבי עקיבא. דמתני': לא אתיא גזירה שוה ומפקא לקרא מפשטיה לגמרי. דאתא פשטיה לאשמועינן הא ארוסה לעצמה וחד מתרווייהו לאפנויי אי נמי לא מופני ליכא למיפרך מידי: אלא לרבי עקיבא דברייתא וכי אתיא גזירה שוה ומפקא מפשטיה לגמרי. דלא דריש פשטא דאשר לא אורסה כלל ומשוי אורסה כלא אורסה ואם כן מיעקר משמעותיה: קרי ביה. בפשטיה אשר לא ארוסה למעוטי ארוסה: בת סקילה היא. ומלא יהיה אסון[ו] נפקא פטורא מתשלומין: קנסה למי. קא סלקא דעתך בסתם אנוסה קאי: בא עליה ומתה. לא הספיק האב להעמידו בדין עד שמתה: יש בגר בקבר. אם מתה בנערותה עד שלא עמדה בדין והגיע זמן בגרותה בקבר מי חשיב בגר או לא. ולקמיה מפרש ואזיל למאי הלכתא: יש בגר בקבר. וכי היכי דאם לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה תנן לקמן בפרק נערה שנתפתתה (דף מא:) דהרי הן לעצמה ולא לאביה והשתא נמי בגר בקבר מפקיע כח האב ובנה ירית לה אם יש לה בן: ומי

תוספות

[אימא בתולה לג"ש. ולא נמעט בעולה כדמשמע בסמוך נראה דר"ע דריש ג"ש מקרא לגופיה דהיינו בתולה קמייתא ודקנס ודמפתה אבל הבתולות דריש לכתובת בתולות ולא שייך למידרשיה לג"ש ולא לשום רבוי ואייתר נער נערה הנערה וה' דהבתולות חד לחייבי לאוין ועשה וחד לחייבי לאוין וכריתות ואיכא ג' רבויין ה' דהבתולות ונער נערה הנערה חד לכדאביי וחד לחייבי עשה וחד לחייבי לאוין וכריתות דאי איכא לר"ע חד לגופיה בלא ג"ש א"כ נמעוט בעולה מההוא דלגופיה ואף על גב דבקנס ליכא אלא חד בתולה דלגופיה מגזירה שוה דמפתה ניליף בתולה ולא בעולה כי היכי דיליף מפתה מאונס לענין נערה דלא כתיב במפתה]. (ת"י כ"י):

אימא בתולה לג"ש. תימה דתיקשי ליה דאימא תרווייהו לגופייהו ולא לג"ש ונראה דהש"ס קים ליה דחד מינייהו לגזירה שוה הואיל והמקראות סתומים לענין שקלים וחמשים הלכך פריך ואימא איפכא ולא פריך ואימא תרווייהו לגופייהו וכי האי גוונא איכא פ"ק דסנהדרין (דף טז.) דאמר ולא את נביא השקר אלא בב"ד של ע' ואחד מה"מ א"ר יוסי בר חנינא אתיא הזדה הזדה מזקן ממרא ופריך הא הזדה כי כתיב בקטלא הוא דכתיב וקטלא בכ"ג אלא אמר ר"ל לקיש גמר דבר דבר מהמראתו והשתא היכי הוה בעי למילף ולמימר רבי יוסי ברבי חנינא דאתיא הזדה הזדה אלא דהוה קים ליה דאיכא ג"ש ולא הוה ידע במאי וקאמר מסברא דאתיא הזדה הזדה: מי אתיא גזרה שוה ומפקא ליה מפשטיה לגמרי. דדיוק הא אורסה הוי שקר וקשה דבריש הערל (יבמות ד' ע.) יליף דערל אסור בתרומה מגזירה שוה דתושב ושכיר מפסח וכתיב תושב ושכיר לא יאכל בו גבי פסח משום גזירה שוה אע"פ שאינו אמת דהא תושב ושכיר אוכלין בפסח כדאמרינן התם דלא קני ליה רביה ומפקי' קרא מפשטיה טפי מהכא ואומר ר"ת דההוא תושב ושכיר מיירי בערלים ולהכי לא יאכל ומוכח דלאו תושב ישראל קאמר דהא לא קני ליה רביה אלא ודאי בערל ומשום הפנאה כתביה[ה]:

ארוסה בת סקילה היא. וא"ת מאי קשיא ליה הא השתא לא נפיק קרא ממשמעותיה ואי לא איצטריך לגופיה כ"ש דניחא טפי דג"ש מופנה ואומר ר"י דהכי פירושו ארוסה בת סקילה היא וכיון דלא איצטריך למידי אלא לגזירה שוה הוה ליה למכתב אשר לא ארוסה בהדיא ואמאי שני למכתב אשר לא אורסה דאיכא למטעי ולמימר הא אורסה לעצמה דבשלמא אי הוה בארוסה שום חידוש הוה אתי שפיר במה ששינה הלשון דאמרינן האי דשנה וכתב אורסה למדרש לגזירה שוה ואתא פשטיה לחידושא אבל השתא למה לי:

לאבי הנערה ולא לאבי מתה. וא"ת דבפרק נערה לקמן (דף מה:) גבי סרחה ולבסוף בגרה תידון בסקילה דרשינן הנערה שהיתה כבר ויש לומר דהתם מענינא דקרא והכא מענינא דקרא והתם ודאי אתיא לחייבה דאי לפוטרה לשתוק קרא מיניה ואנא ידענא דלא הויא בסקילה דלאו נערה היא והכא לחיובא דקנס לא אצטריך דמסברא מיחייב אשעת ביאה ואי אפשר לפוטרו בולא כלום הלכך אתא לפוטרו:

יש בגר בקבר ודבנה הוי. וא"ת היכי מצי למימר שתהא מורשת קנס לבנה הא אין אדם מוריש קנס לבניו כדאמרינן ריש פרק נערה לקמן (דף מב:) ובסמוך נמי אמר יש בגר בקבר ופקע אב ואי אדם מוריש קנס כי יש בגר בקבר נמי לא פקע אב ויהא לו מתורת ירושה ומיהו הסיא דבסמוך יש לדחות דנפקא מינה אם היא חייבת לאחרים דאם יש בגר בקבר פקע אב אע"ג דאדם מוריש קנס דנוטלין בעלי חובות אבל אם אין בגר בקבר אין נוטלין בעלי חובות כלום דלא פקע אב והקנס הוא שלו ולא שלה ויש לומר [ט]דהכא ה"מ לאקשויי והא אין מורשת קנס לבנה אלא דעדיפא מיניה פריך ור"י מוקי הך בעיא דהכא בבושת ופגם דממונא הוי ויכולה להוריש ואע"ג דתנן בריש נערה (שם מא:) לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה ואבושת ופגם נמי קאי מדקתני הרי הן משמע דאין יכול להוריש בושת ופגם ואור"י דלענין זה ודאי איתקוש בושת ופגם לקנס דכתיב תחת אשר ענה מכלל דאיכא בושת ופגם דלמי שזה ניתן זה ניתן אבל למילי אחריני לא איתקוש דהא בושת ופגם משלם ע"פ עצמו וקנס אינו משלם ע"פ עצמו אבל הקשה ריב"ס דאמרינן במרובה (ב"ק דף עא: ושם) א"ל חמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר איתיביה גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו משלם תשלומי ד' וה' והא הכא כיון דמת אביו זכה ליה במנתא דידיה וקתני דמשלם תשלומי ד' וה' ומשני הב"ע שעמד בדין משמע דאי לאו משום דחמשה בקר ולא חמשה חצאי בקר הוה אתי ליה שפיר ולא הוה צריך לאוקומי בשעמד בדין אלמא דאדם מוריש קנס לבניו ומיהו יש לדחות דה"מ למימר וליטעמיך אבל קשה דמסיק לבסוף א"ל חמשה בקר אמר רחמנא ואפי' חמשה חצאי בקר א"ל מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא פירוש דקתני גנב משל אביו ומת ואח"כ טבח ומכר פטור א"ל רישא קרינן ביה וטבחו כולו באיסורא סיפא לא קרינן וטבחו כולו באיסורא משמע דאי קרינן ביה וטבחו כולו באיסורא חייב אע"ג דלא עמד בדין דאדם מוריש קנס לבניו דאי בעמד בדין לא מחייב קנס דשלו הוא טובח ומוכר ותי' ר"י דמיירי דעמד בדין ואמרו חייב אתה ליתן לו דאם הוא טובח אחרי כן חייב כדאמרינן בהגוזל (שם דף קו: ושם) ור"י הלבן תירץ דההיא דפרק נערה איירי לענין קרבן שבועה והכי פירושו דסוגיא דהתם מודינא לך לענין קרבן שבועה דרחמנא פטריה מוכחש בעמיתו בפקדון וכי קאמינא דממון הוי להורישו לבניו שאם יתבעוהו לאחר מיתת אביהן קנס שהיה חייב לאביהן שהעמידו בדין ונתחייב וכפר ונשבע והודה הואיל וכשנפל ליורשין כבר היה ממון שכבר עמד בדין ולא היה יכול להודות ולהפטר א"כ הוי דומיא דפקדון דקרא ומחייב קרבן שבועה איתיביה ר"ש אומר כו' דאחין הוא ופירוש שאם אינו לאחין איך מתחייב הכופר קרבן שבועה על טענותם והא לאו בעל דברים דידהו הוא אלא ש"מ דאחין הוא ומסיק כי קאמר רבה דממון הוא להורישו לבניו בשאר קנסות לענין חיוב קרבן שבועה ומסיק דאצטריך וכחש לעמדה בדין ובגרה ואחר כך מתה דמינה קא ירית מכל מקום עיקרו קנס מיקרי לגבי דידה ודידיה ולא דמי לשאר קנסות דמוריש לבניו דלגבי בניו לא הוה קנס כלל ומיהו לשון להורישו לבניו לא משמע כפירוש זה. [ועיין תוספת בבא קמא עב. ד"ה סיפא]:

שלש

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' לקמן מה. ד"ה דלמא ותוס' יבמות נט. ד"ה הא], ב) לעיל י. [לעיל כט:], ג) [לעיל לד: לה:], ד) לעיל כט:, ה) [דברים כב], ו) [שם], ז) [שמות כא], ח) [ועי' תוס' יבמות ע: ד"ה אלא], ט) נ"ל דהכא נמי,

תורה אור השלם

1. אִם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת: שמות כב טז

2. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט

מוסף רש"י

כסף ישקול. במפתה נאמר, כמוהר הבתולות. האמור במאנס את הבתולה, קנסו הכתוב נ' כסף בשביל מוהר בתוליה, שיהא זה כמוהר הבתולות. הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס, מה להלן נ' אף כאן נ' ומה כסף האמור כאן שקלים, דכתיב ישקול, אף להלן שקלים, דלא תימא מעות (לעיל י. ובעי"ז כט:). לאבי הנערה ולא לאבי מתה. לאבי הנערה משמע שהיא קיימת (לעיל כט:).